

כדור CERAMICS הקדנדיה MUSEUM

מוזיאון תל-אביב
 1959/60

קרית מוזיאון הארץ, רמת-אביב

פתח דבר

לקרית מוזיאון הארץ מצטרף מוזיאון שמיני — מוזיאון הקרמיקה. מטרתו של המוזיאון החדש להציג ולהסביר צדדים שונים של הקרמיקה, תהליכים טכניים בצד אספקטים היסטוריים, השגים אמנותיים בצד כלים שמושיים, חרס כרקע לעניינים שבכתב בצד חפצי פולחן. בצמוד למוזיאון שוחזר בית ישראלי מתקופת המלוכה, בתבניתו של בית מגורים שנחשף בחפירות תל קסילה הנמצא בשטח מוזיאון הארץ. מקום מיוחד לתצוגות זמניות הוקצה בחצר הפתוחה. בתכניתנו להציג כאן מעבודותיהם של קדרים בני זמננו וכן נושאים ארכיאולוגיים שונים.

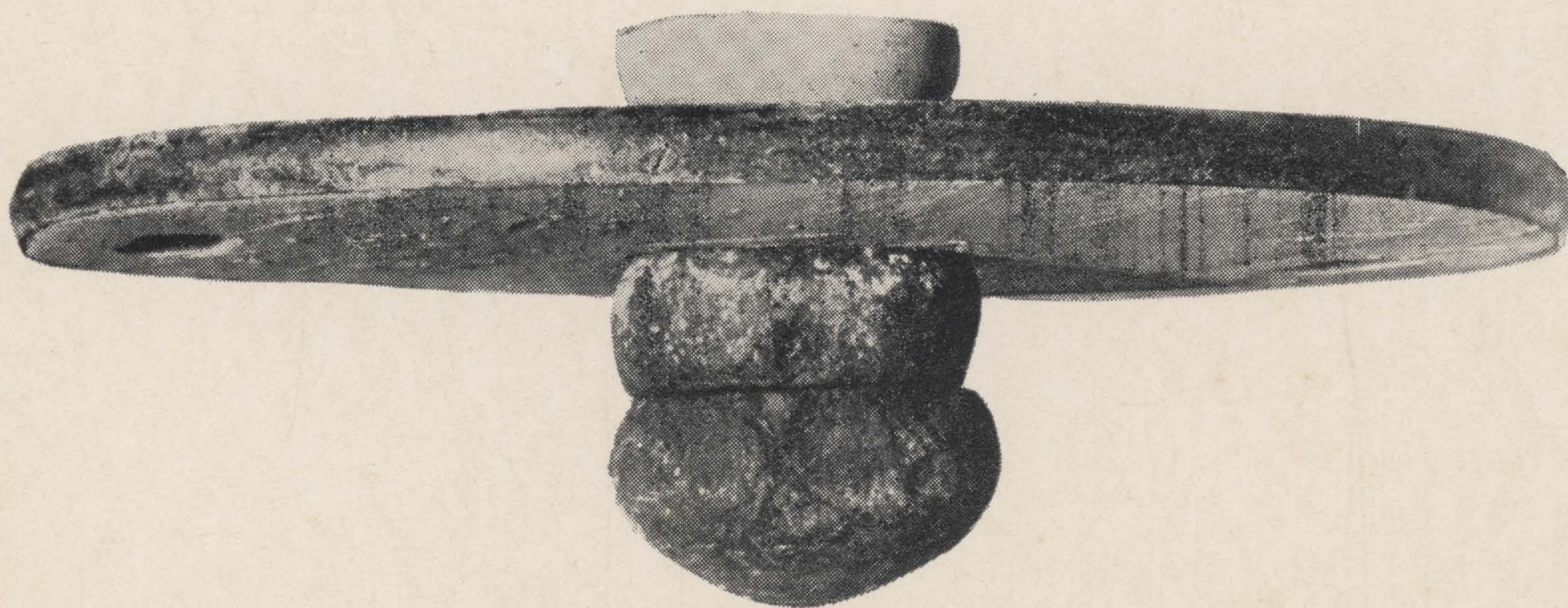
עם פתיחת מוזיאון הקרמיקה החדש אני מוצא לנכון להעלות את זכרו של ד"ר וולטר מוזס המנוח, מיסד מוזיאון הארץ, אשר האוסף הנפלא שהשאיר לנו משמש יסוד לתצוגות הן במוזיאון הזכוכית והן במוזיאון הקרמיקה.

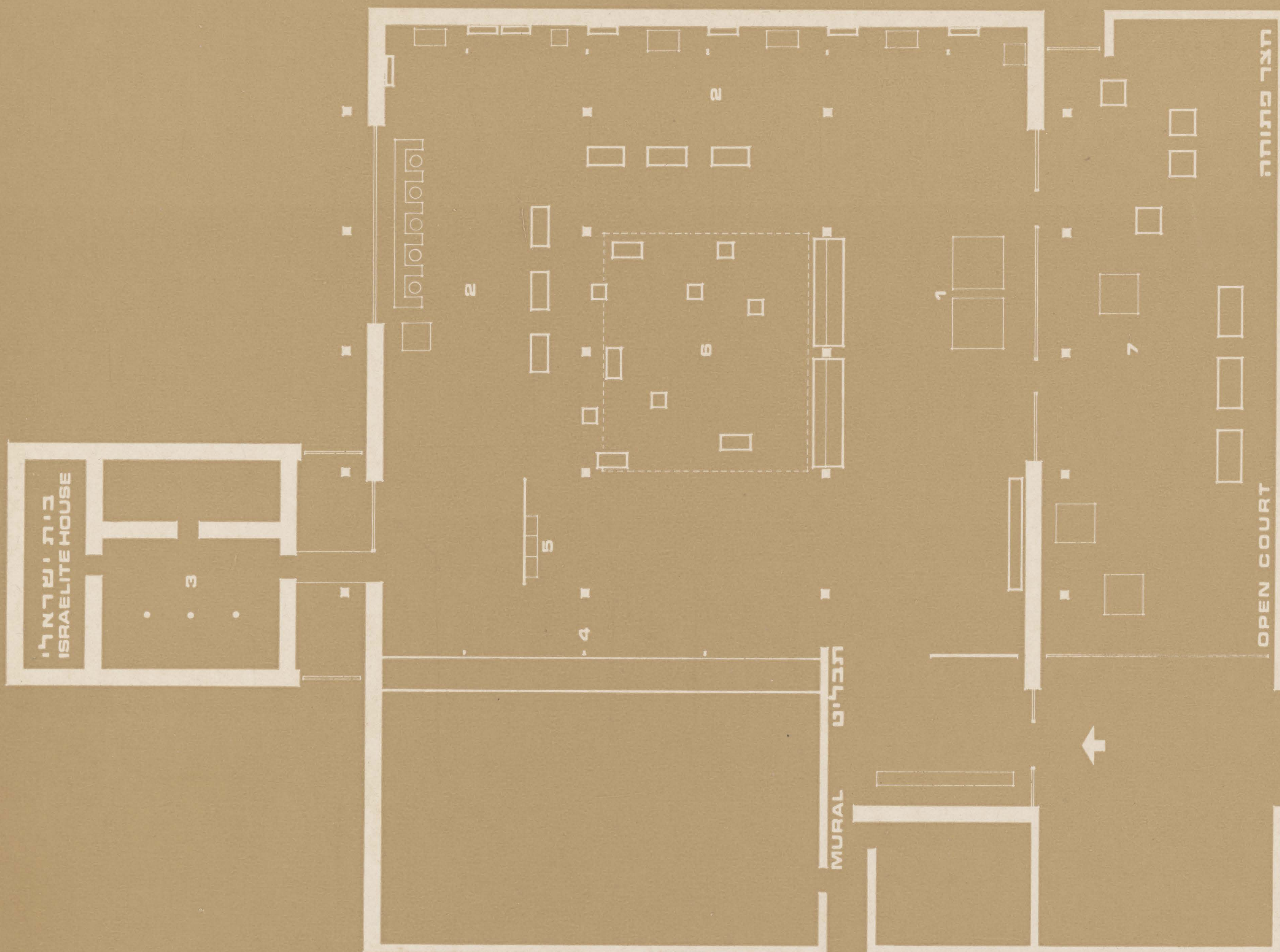
כן שמח אני להודות למוסדות ופרטים שונים שסייעו בחומר וברוח להעשרת התצוגה הנרחבת, ביניהם משלחות ארכיאולוגיות מקומיות, אספנים מקומיים ואנשי מדע מן הארץ ומחוץ לארץ, ובעיקר אגף העתיקות והמוזיאונים של ממשלת ישראל שנהג ביד נדיבה בהשאלות מרכוש המדינה. יבואו כולם על הברכה.

חיים אלפרין

מנהל אדמיניסטרטיבי
מוזיאון הארץ

ביצירתו של מוזיאון זה שותפים:
תיכנון הבניין: האדריכלים ו. י. ויטקובר,
א. ו. באומן וא. אדיב
תיכנון פנים: אדריכל נ. מרון
תיכנון מדעי: רות עמירן, מרים מן ועוזה זבולון.

מוזיאון הקרמיקה נועד להציג אסקפטים שונים של הקרמיקה נוסף על האספקט ההיסטורי המקובל במוזיאונים ארכאולוגיים-היסטוריים. ששה מדורים מציגים כלים וחפצים עשויים חרס:

1. גילוי החרס וראשית מלאכת הקדרות בארץ ישראל.
2. מלאכת הקדרות לשיטותיה השונות במזרח הקדמון ובחברות כפריות בנות זמננו.

3. כלי החרס בחיי יום-יום.
 4. כלי החרס בלמוד הארכאולוגיה וה-היסטוריה.
 5. טין וחרס כחומרי כתיבה.
 6. אמנות ופולחן.
- החצר הפתוחה הצמודה לאולם מיועדת לתערוכות מתחלפות, לנושאים ארכאולוגיים ואנ-תרופולוגיים, וכן לתערוכותיהם של קדרים בני זמננו.

זה מורכב מתשע מחלקות. חמש מהן מציגות מתוצרתם של קדרים קדומים בארץ ישראל, קפריסין, מצרים ויוון, בהדגשת דרכי המלאכה והייצור בכל תרבות ותרבות ובכל תקופה ותקופה, כפי שניתן למצות מהכלים עצמם. שלוש מחלקות שבאו לסייע בהבנתם של הדברים העתיקים, מציגות את דרכי המלאכה בחברות כפריות בנות-זמננו באזורים שונים בעולם: צפון ניגריה, מכסיקו גואטמלה וכרתים. שיטות אנליטיות מקובלות במדעי הטבע שהונגו במעבדות ארכיאולוגיות שונות מטרותן להעמיק את ידיעותינו על מעשי-ידיו הקדומים של האדם. בדיקות פטרוגרפיות וטכנולוגיות של החרסים מספקות ידיעות יותר מדויקות על דרכי היצירה הקדומות, ויסוד מבוסס יותר למסקנות ההיסטוריות בנוגע לבעיות הקשרים התרבותיים הבין-אזוריים, כגון הבעייה המוצגת להלן במדור 4.

המחלקה האחרונה במדור זה מציגה דרכים שונות לעיטורם של כלי חרס: חיפוי, מירוק, סריקה, ציור במכחול, עשיית התבליט בדפוס ודרכי הזגוג המגוונות בקרמיקה האיסלמית.

3. כלי החרס בחיי יום-יום
להמחשת שימושיהם השונים של כלי החרס המתגלים בחפירות, מצאנו לנכון לשחזר בית עתיק במלואו. בחרנו בתבניתו של בית ישראלי טיפוסי מתקופת המלוכה (שכדוגמתו נמצאו בתים אחדים בחפירות התל הסמוך, תל קסילה) על מכלול כליו ואביזריו, וכלי החרס בתוכם. סידור הבית מדגיש את מקומו של כל כלי מכלי החרס בחיי הבית (לעיתים משוער), כשפסוקים מן המקרא ומציאות ארכאולוגית מפרשים זה את זה.

4. כלי החרס בלימוד הארכאולוגיה וההיסטוריה

במדור זה, השכיח ביותר במוזיאונים ארכאולוגיים, הצגנו שני נושאים הממחישים את ערכם של כלי החרס בלימוד הארכאולוגיה וההיסטוריה:

1. גילוי החרס וראשית הקדרות בארץ ישראל

גילוי החרס נתן בידי האדם חומר מצוי יותר משאר החומרים שבטבע ליצור בו כלי בית למיניהם, כלי פולחן ופסלים. הודות לגמישותו והתחרסותו הפך הטיין במהרה אתגר לכוחו היוצר של האדם. הודות לשבירותו, הפך החרס מקור חשוב ללימוד תולדות האדם. גילוי החרס בא, קרוב לוודאי, באקראי. ראשית השמוש בטיין התבטא ביצירת פסילים של חיות ואדם לצרכי הפולחן דוקא, ולא ביצירת כלי אגירה או אכילה.

2. מלאכת הקדרות לשיטותיה השונות במזרח הקדמון ובחברות כפריות בנות זמננו

בקדרות העתיקה כמו בקדרות הכפרית בת זמננו יש עדות לרמה הטכנולוגית של החברה מצד אחד, ומאידך יש בה בטוי לחוויות אמנותיות ודתיות שרווחו או רווחות באותה חברה. מדור

מחד, ועל השמרנות העיקשת בצורותיהם מאידך.

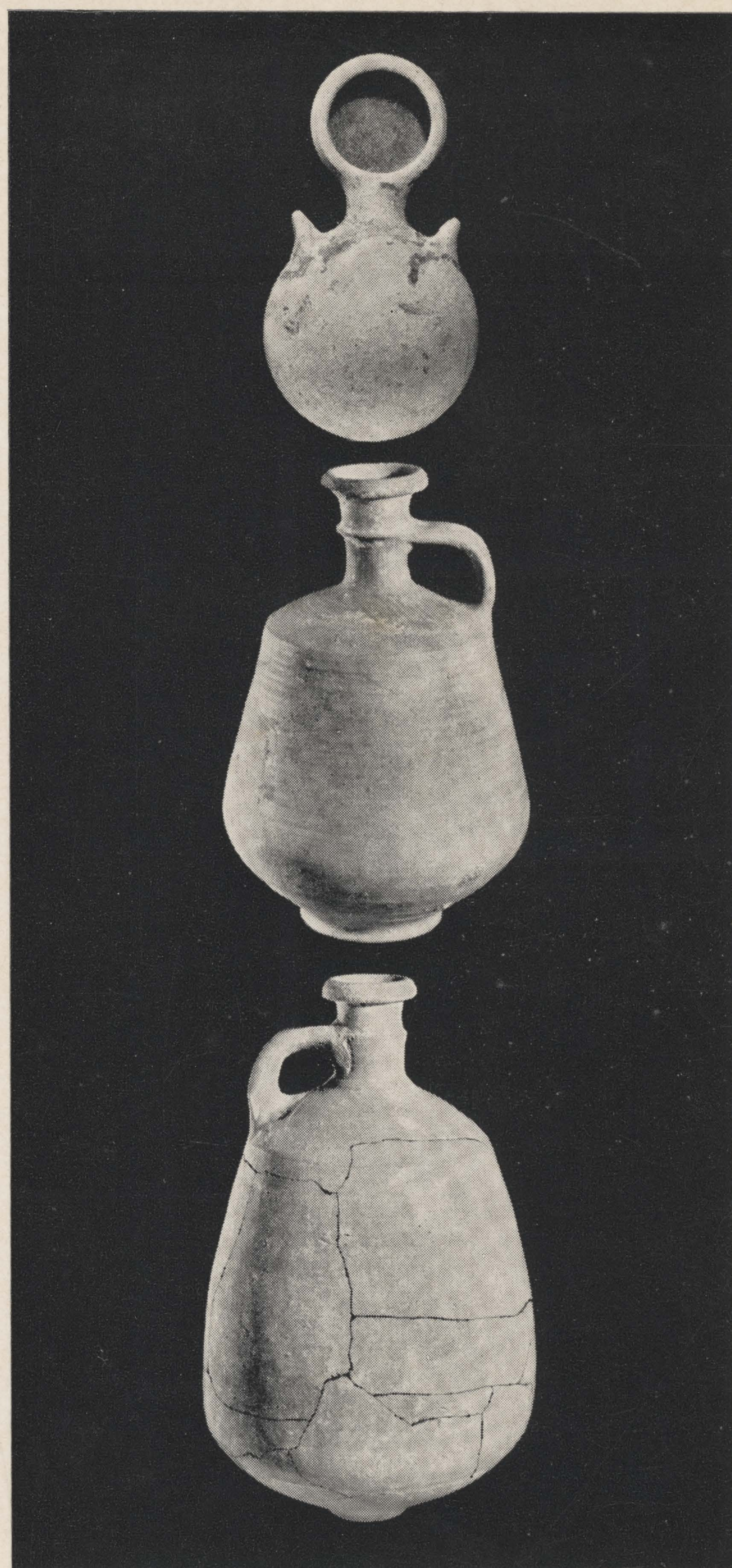
ב. על מנת להסביר את ערכם של כלי החרס להבנת הקשרים שבין התרבויות השונות בימי קדם, מוצגת במדור זה התקופה הכנענית המאוחרת המצטיינת במסחר בין-לאומי פורה בכל ארצות האגן המזרחי של ים-התיכון. כלי החרס המועברים מאזור לאזור, אם בזכות עצמם כסחורה העוברת לסוחר, ואם בזכות מה שהיה בתוכם, שמן, יין, תמרוקים, בשמים ותבלינים למיניהם, משמשים חומר לימוד יסודי לבעיות הקשרים התרבותיים הבין-לאומיים של תקופה זו.

5. טין וחרס כחמרי כתיבה

טינ בעודו לח היה בו אתגר ליצר הכתיבה של האדם: כתב היתדות של מסופוטמיה הקדומה, השומרי והאכדי, הוטבע בחומר זה מראשית בריאתו. חרס, כלומר טין לאחר צריפתו, משך את עט הסופר כשם שמשך את מכחולו של הצייר מימים קדומים. שברי חרס שמשו לכתיבת תעודות היסטוריות ומסחריות, צווי-מלכות ומכתבים מלכותיים ופרטיים, חשבונות ופתקי בחירות, מארות והשבעות, ושאר ענינים של האדם המבקשים כתיבה.

6. אמנות ופולחן

השימוש בחומר המצוי והזול הזה חדר גם לתחומי חייו הרוחניים של האדם (ואולי שם התחיל?). ביטוי לכשרונותיו האמנותיים של האדם יש למצוא בכלים, הן בצורותיהם, הן בעיטוריהם. בכלי החרס המשמש רקע לציור, בעיצוב הפלסטי של צורות אדם וחיה, פסילי אלים ואלות, כלי מנחה, קטורת ונסך. מדור זה בא להעיד באיזו מידה לא ניתן להפריד את הבנתה של התרבות החמרית של האדם מהבנתה של תרבותו הרוחנית: בחפצים המוצגים כאן מעורבים מושגים אסתטיים ומושגים דתיים, מושגים גשמיים ומושגים רוחניים, לבלי הפרד.

א. התפתחות צורותיהם של שלושה כלים מסוימים מתקופה לתקופה: נר השמן, סיר הבשול והקנקן. שלושה כלים אלה הם מהיסודיים ביותר בחיי אדם, ומעניין לעמוד על השינויים שחלו בהם בהמשך הזמנים